

Rachel King

The British Museum

ORCID: 0000-0002-6854-9943

Anna Sobecka

Institute of Art History, University of Gdańsk

ORCID: 0000-0001-8234-0559

Bursztyn bałtycki jako temat badawczy

<https://doi.org/10.26881/porta.2024.23.01>

W 2024 roku zaszły zmiany w redakcji czasopisma „Porta Aurea”. Po 18 latach pracy na Uniwersytecie Gdańskim na stanowisko Dyrektorki Zamku Królewskiego w Warszawie została powołana wieloletnia redaktorka naczelna pisma „Porta Aurea” – profesor Małgorzata Omilanowska. Ten rok przyniósł wiele wyzwań, ale wierzymy, że czerpiąc z wieloletniego doświadczenia współpracy z naszą mentorką, potrafimy im sprostać.

Już od jakiegoś czasu planowaliśmy, że jeden z numerów tematycznych pisma powinien być poświęcony bursztynowi. Środowisko gdańskich historyków i historyczek sztuki, a także archeologów i archeolożek od lat badających ten charakterystyczny dla regionu materiał, którego używano do celów artystycznych już od najdawniejszych czasów, stało się coraz bardziej ugruntowane, a grono badaczy wciąż się powiększa. Na przestrzeni lat do Gdańska i Malborka przyjeżdżali koledzy i koleżanki z innych ośrodków badawczych, nawiązywaliśmy przyjaźnie i współpracę.

Rachel King przyjęła zaproszenia na sympozja w 2013 i 2018 roku. Od tego czasu spotykałyśmy się regularnie, zawsze dyskutując o bursztynie i wymieniając się informacjami. Gdy zaproponowałam jej współpracę nad tym tomem [A.S.], od razu przyjęła propozycję i została jego współredaktorką.

Obie miałyśmy potrzebę spojrzenia wstecz na to, co udało się osiągnąć w badaniach nad bursztynem w ostatnich dziesięcioleciach. Niniejszy tom jest okazją do podkreślenia wkładu Marjorie Trusted (wieloletniej kuratorki Victoria & Albert Museum w Londynie), Sabine Haag (od niedawna dyrektorki Kunsthistorisches Museum w Wiedniu) i Jutty Kappel (wieloletniej wicedyrektorki Grünes Gewölbe w Dreźnie). Te trzy badaczki poprzez publikację

Fig. 1. Okładka/Cover of the catalogue by Sabine Haag, 2005

zbiorów i organizację wystaw w swoich instytucjach* wytyczyły drogę wielu innym badaczkom i badaczom, za co wyrażamy im naszą wdzięczność.

Chciałybyśmy też zwrócić uwagę na ostatnie wydarzenia, takie jak przeniesienie gdańskiego Muzeum Bursztynu do historycznego Wielkiego Młyna – realizowane w tym miejscu nowe wystawy i badania, a także lepsza dostępność informacji dobrze wróżą na przyszłość. Zbliży się również przeniesienie Międzynarodowego Stowarzyszenia Bursztynników do nowej, większej siedziby, o pozwole laboratorium MSB lepiej się rozwijać, wykonywać więcej badań i rozszerzać współpracę z muzeami. Cieszymy się też z nowych głosów, które pojawiają się w tym tomie.

* Marjorie Trusted, *Catalogue of European Ambers in the Victoria and Albert Museum*, London 1985; *Bernstein für Thron und Altar. Das Gold des Meeres in fürstlichen Kunst- und Schatzkammern*, ed. Wilfried Seipel, Wien 2005; Jutta Kappel, *Bernsteinkunst aus dem Grünen Gewölbe*, Dresden 2005.

Oczywiście nie wszyscy badacze i badaczki mogli wziąć udział w projekcie. Niektórzy zaproszeni specjaliści czy specjalistki nie byli w stanie przygotować tekstów ze względu na wcześniejsze zobowiązania, zgodzili się jednak przygotować recenzję – dziękujemy im za zaangażowanie.

W 2021 roku odszedł niespodziewanie Jacek Kriegseisen, a strata tego kolegi jest szczególnie dotkliwa. Kilka lat przed śmiercią Jacek rozpoczął badania bursztynu na Sycylii. Chcieliśmy, aby tekst wygłoszony w 2018 roku na konferencji „Amber. Science and Art” został opublikowany. Dziękujemy jego żonie i wieloletniej współpracownicy Annie za zmierzenie się z tym materiałem, sześć lat po jego pierwszej prezentacji i trzy lata po śmierci Jacka.

Stan badań nad zabytkami bursztynowymi zmienia się wraz z rozwojem metod badania bursztynu, a jest on w ostatnich latach intensywny. Coraz więcej zabytków poddawanych jest nieinwazyjnym analizom, a dzięki wizualizacjom 3D możemy zrozumieć, jak mogły wyglądać obiekty obecnie uszkodzone. Pojawianie się nowych artefaktów na rynku sztuki oraz na wystawach powoduje większe zainteresowanie ze strony kolekcjonerów i publiczności. Jednym z impulsów, aby zaprosić badaczy bursztynu do współtworzenia tego tomu, była spektakularna ekspozycja zorganizowana w 2023 roku w Paryżu. Wystawie w Galerie Kugel towarzyszył pięknie wydany, bogato ilustrowany katalog, który zmienia perspektywę europejskich badań bursztynu skupionych na wczesnej epoce nowożytnej i opartych dotychczas na pracach Otto Pelki i Alfreda Rohde. Prace te ze względu na publikację dzieł często już niezachowanych stały się swego rodzaju „bibliami”, lecz nie są wolne od błędów. Są także mocno osadzone w swoim czasie – dość wspomnieć sam tytuł książki Rohdego: *Bernstein ein deutscher Werkstoff* [Bursztyn, niemiecki materiał].

Zainteresowane ujęciem bursztynu w kontekście światowym starałyśmy się zaprosić do tego tomu grono badaczy z różnych krajów. W przeciwieństwie do badań z czasów Pelki i Rohdego obecnie studia nad bursztynem stają się coraz bardziej międzynarodowe. Nowy projekt finansowany przez ERC „Amber Worlds: A Geological Anthropology for the Anthropocene (AMBER)” na Uniwersytecie w Oslo ma na celu analizę wielorakich aspektów poprzez badania etnograficzne w różnych, na ogół pozaeuropejskich, miejscach wydobywania, handlu i nauki. Zapowiada to nowe możliwości zrozumienia fenomenu bursztynu na arenie międzynarodowej.

Równie ważna jest dostępność wyników badań. Zdobycie literatury może być kosztowne i trudne. „Porta Aurea” jest publikowana w wersji cyfrowej, w wolnym dostępie. Wzorem opracowania zabytków z bursztynu jest jak dotąd jedyny katalog dostępny również online, przygotowany przez Fayę Causey w The Getty Museum. Ta ważna publikacja daje możliwości zapoznania się z antycznymi zabytkami i kontekstem ich powstania, sprawdzenia przeprowadzonych badań, pełnej literatury, a także zbliżania obiektu czy pobrania ilustracji: <https://www.getty.edu/publications/ambers/>.

Cieszymy się bardzo, że udało nam się zgromadzić grupę tekstów dającą wyobrażenie o tym, co dzieje się w badaniach nad przedmiotami z bursztynu. Tom zaczynamy znakomitym tekstem młodego badacza – archeologa z Uniwersytetu Gdańskiego – Mateusza Cwalińskiego, który realizuje projekt Narodowego Centrum Nauki dotyczący bursztynu i miedzi. W swoim tekście analizuje on pochodzące z okresu 3300–1740 p.n.e. bursztynowe imitacje siekier i toporów. Kolejny tekst autorstwa Mitji Guština, specjalizującego się od lat w badaniach nad bursztynem profesora ze Słowenii, przywołuje mit o Argonautach i dotyka ważnego problemu popularności bursztynu na Bałkanach w epoce brązu. Grupę tekstów dotyczących obiektów artystycznych powstających na północy Europy w okresie późnego średniowiecza i nowożytności otwiera tekst Marjorie Trusted na temat popularności wyrobów z bursztynu w kolekcjach brytyjskich. Autorka skupiła się przy tym na kolekcji, której badaniu poświęciła swoją karierę zawodową, będąc przez lata kuratorką w muzeum Wiktorii i Alberta w Londynie. Wątek brytyjski kontynuuje tekst współredaktorki tomu – Rachel King, która zajęła się obiektami z kolekcji The British Museum, publikując nieznane źródła dotyczące bursztynników królewieckich, a w aneksach panoramę rozwoju rynku sztuki. Są to pierwsze publikowane informacje o bursztynie w kolekcjach brytyjskich od czasów wydania katalogu Trusted w 1985 roku, który w 2025 roku będzie obchodził swoje 40 urodziny.

Zebrane po raz pierwszy materiały powiązane są także z kolejnym tekstem – badaczy z Budapesztu. Ildikó Pandur wraz z konserwatorem Gaborem Juhászem publikują grupę zabytków uważanych dotąd za zaginione. Pandur opisuje ich fascynującą historię od pierwotnej kolekcji, przez zniszczenie, aż po pieczołowitą konserwację Juhásza. Ich praca jest niezwykle ważna, bo dwadzieścia lat po przełomowych publikacjach kolekcji wiedeńskiej i drezdeńskiej w latach 2005/2006 pytanie, czy rekonstruować, czy tylko zabezpieczać, powraca jako znaczący materiał do dyskusji.

Druga ze współredaktorek tomu – Anna Sobecka z UG – zajęła się rozwojem wątków morskich w sztuce bursztynniczej. Po raz kolejny przyjrzała się fascynującej szkatule Mauchera, której historia zmusza do rewizji utartych identyfikacji. Tekst dotyczy zarówno ikonografii, jak i technik artystycznych stosowanych przez gdańskich bursztynników, a także współczesnych metod badawczych. W kolejnym tekście Anna Kriegseisen, konserwatorka i historyczka sztuki, podsumowała badania wspomnianego już Jacka Kriegseisena i włączyła do nich aspekt konserwatorski oraz wątki wynikające z odkrywania nowych obiektów o proveniencji sycylijskiej. Udowodniła też, że część zabytków uważanych wcześniej za wykonane z bursztynu sycylijskiego to tak naprawdę dzieła z bursztynu bałtyckiego. Rahul Kulka, współautor wspomnianego katalogu paryskiego z 2023 roku, od niedawna kustosz w Rustkammerze wiedeńskiej, przeanalizował natomiast źródła dotyczące powstania kompletu szkatuł z żetonami z Rijksmuseum, udowadniając, że nawet w przypadku tak dobrze udokumentowanych obiektów możliwe są znaczące

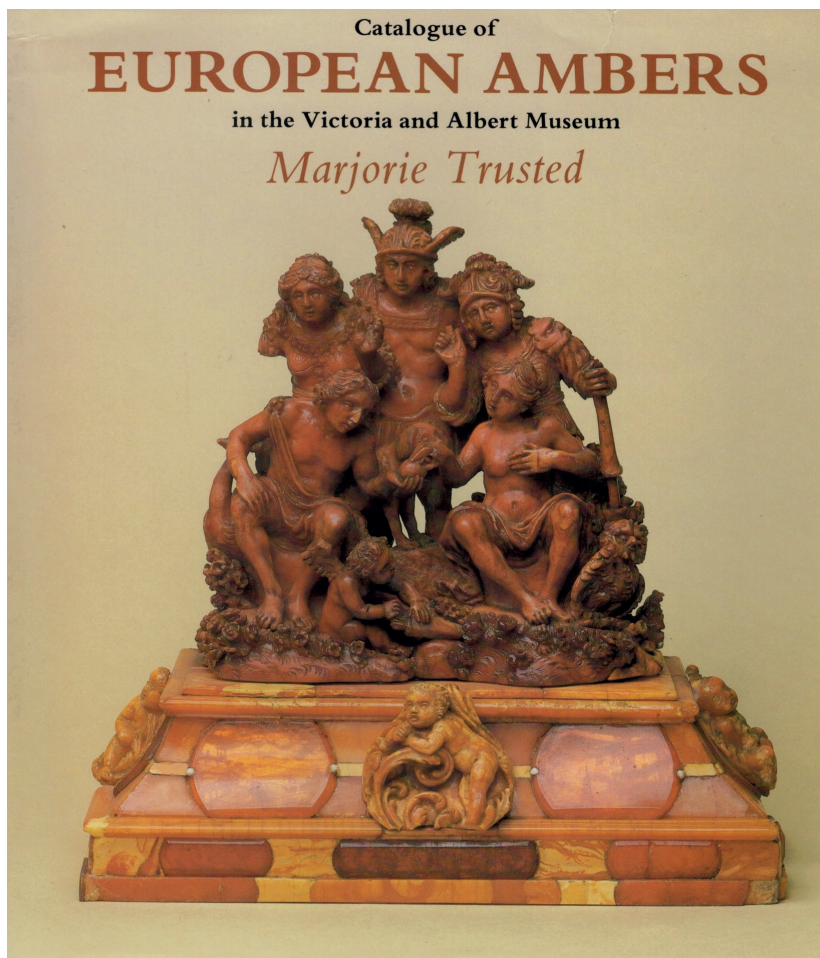

Fig. 2. Okładka książki/ Cover of the book by Marjorie Trusted, 1985

odkrycia. Tekst Kulki uzmysławia, że powszechnie znane bursztynowe artefakty mogą skrywać tajemnice, podkreślając istotność odwoływania się nie tylko do publikowanych obiektów, ale też sięgania do pierwotnych źródeł pisanych. Magdalena Mielnik z Muzeum Narodowego w Gdańsku, również opierając się na źródłach, w tym przypadku biograficznych oraz zachowanych dziełach malarskich, zajęła się XIX-wieczną gdańską rodziną artystów. Autorka omówiła portrety autorstwa Karla Mayerheima. W portrecie matki pojawia się rzadko obecny w malarstwie naszyjnik wykonany z bursztynu.

Na koniec Axel Attula z Muzeum Bursztynu w Ribnitz-Damgarten, zapowiadając swój katalog, który ma ukazać się we wrześniu 2025 roku, przedstawił historię i kwestię zakupu dużej grupy zabytków z dawnych zbiorów *Staatliche Bernstein Manufaktur* z Królewca do Niemieckiego Muzeum Bursztynu.

Najtrudniejszego zadania podjęła się Faya Causey, przez lata wicedyrektorka Galerii Narodowej w Waszyngtonie, archeolożka i historyczka sztuki, która wnosi do naszego tomu artykuł proponujący nowe podejście do zrozumienia wartości bursztynu w kulturze, a czyniąc to, dotyka obszaru spóźnionej dyskusji w badaniach nad bursztynem w kontekście transatlantyckiego handlu zniewolonymi ludźmi i europejskiej kolonizacji.

Te jedenaście artykułów przedstawia przeszłość, teraźniejszość i przyszłość studiów nad bursztynem bałtyckim, szczególnie w europejskim, nowożytnym kontekście. Każdy z nich identyfikuje obszary wymagające badań i konkretne pytania czekające na odpowiedzi. Przed nami stoją wyzwania: materiał będący w centrum naszej uwagi jest wyjątkowo kruchy, a przedmioty z niego wykonane muszą być chronione pomimo niestabilnych czasów. Ponownie mamy do czynienia z sytuacją podobną do tej opisanej przez Otto Pelkę w 1920 roku, kiedy narzekał na przerwanie swojej pracy z powodu I wojny światowej, która zredukowała jego ambitny projekt do „zarysu” ze względu na ograniczoną liczbą dostępnych obiektów. Od dłuższego czasu nie mamy dostępu do źródeł jednego z kluczowych ośrodków wytwórczości przedmiotów z bursztynu (Królewca) i wielu obiektów zdeponowanych w Rosji. Współpraca naukowa z badaczami z obecnego Kaliningradu i innych ośrodków została ostatecznie przerwana po inwazji Rosji na Ukrainę w roku 2022.

Jak pokazuje niniejszy tom, istnieją nowe obszary do zbadania i zapomniane obiekty do ponownego omówienia. Mamy świadomość, że nie wszystkie wątki zostały wyczerpane. Wraz z odchodzeniem na emeryturę badaczek, które nadały dynamikę badaniom bursztynu przez ostatnie 40 lat, do głosu dochodzi nowe pokolenie badaczy, a my witamy i zachęcamy wszystkich, którzy chcą stawiać nowe pytania, a także zrewidować dotychczasową wiedzę. Niektóre z tych kwestii z pewnością będą drażliwe, chociażby kwestie etyczne, które należy uwzględnić. Bursztyn, a także inne żywice kopalne odkrywane na całym świecie mają też swoją ciemną historycznie stronę, którą należy przeanalizować. Konieczne wydaje się np. lepsze zrozumienie wkładu pracy kobiet i dzieci, wpływu wydobycia bursztynu na środowisko naturalne i konsekwencje społeczne pozyskiwania go w różnych kulturach.

Bursztyn był często traktowany jako materiał bardzo odrębny – co jasno wynika z faktu poświęcania mu wystaw tematycznych, katalogów, a nawet tego czasopisma. Prawdziwa kontekstualizacja bursztynu w szerszym spektrum kultury, wykraczająca poza sam materiał i kontekst kolekcjonerski czy muzealny – to zadanie na przyszłość. Uwzględnienie jego funkcjonowania w różnych środowiskach może okazać się kluczowym krokiem w utrzymaniu znaczenia bursztynu dla naukowców i innych odbiorców pozaakademickich, ponieważ jest on niezwykle popularny wśród szerokiego spektrum odbiorców. Dzieła sztuki z bursztynu nie powstały w próżni, a ostatnie prace starają się to podkreślić. Wiedza o pochodzeniu przedmiotów jest kluczem do odkrycia popularności tych dzieł sztuki i, jak pokazują niektóre z artykułów zamieszczonych w tym tomie,

może przynieść wiele nowych spostrzeżeń dotyczących płci i wieku mecenasów, odbiorców i powodów ich zakupów, poszerzając naszą wiedzę na temat samych obiektów. Badania interdyscyplinarne są niezbędne dla odkrycia prawdziwej historii obiektu, dotyczą między innymi tego, co na przestrzeni wieków zostało zmienione i kiedy te interwencje miały miejsce.

W kilku artykułach w tym tomie pojawiła się także kwestia technik zdobienia bursztynu: czy polichromia mogła pojawiać się tych dziełach; jakiego typu folie stosowano pod kaboszonami – to kwestie, na temat których powtarzane są błędne informacje. Rozwój konserwacji jako nauki otwiera również drzwi do zrozumienia sukcesów i porażek poprzednich pokoleń, rzuca nowe światło na historyczne techniki obróbki i metody ochrony artefaktów oraz umożliwia jak najlepsze zabezpieczanie ich na przyszłość. Sztuczna inteligencja z kolei ma prawdziwy potencjał, aby pomóc w przypisywaniu autorstwa dzieł sztuki, burząc obecnie coraz bardziej problematyczną tendencję do łączenia dzieł z niewielką grupą nazwisk artystów. U podstaw wielu z powyższych kwestii leży kwestia odpowiedzialności i wiarygodności. Odpowiedzialność musi również wykraczać poza kwestię decyzji podejmowanych przez kuratorów, konserwatorów, sprzedawców i kolekcjonerów w odniesieniu do artefaktów. Wiele badań sugeruje, że publiczne zaangażowanie jest większe, gdy odwiedzający i widzowie są wprowadzani w informacje o procesach, które mają miejsce za kulisami. Podobnie naukowcy czerpią duże korzyści z pełnych informacji o historii interwencji, których doświadczył dany obiekt. Żeby tak się stało, muzea powinny dążyć do udostępniania zdjęć i informacji o obiektach. Koszty związane z dokumentacją cyfrową są spore, ale stanowią jednocześnie inwestycję w kolekcję. Zestaw procedur zarządzania zbiorami (zob. Spectrum 5.1, opublikowane w Wielkiej Brytanii w 2022 roku, Spectrum 5.0 opublikowane w Polsce w 2021 roku) przeznaczony jest dla wszystkich typów zbiorów i uznawany za obowiązujący na całym świecie.

Przejrzystość w zakresie renowacji, rekonstrukcji i możliwości instytucjonalne do pracy nad bursztynem, o których świadczą prace kolegów z Budapesztu, są odświeżające. Ich realizacja może służyć jako metodologia wzorcowa, stawiająca na pierwszym miejscu cyfrową rekonstrukcję dzieł i przedkładająca takie działania nad przywracanie im „dawnej świetności”, a także podkreślać ich zdumiewająco złożoną historię.

Podobnie jak w przypadku innych materiałów można powiedzieć, że badania bursztynu znajdują się w przełomowym momencie. Niniejszy tom jest skromnym wkładem w jego przyszłe kierunki oraz pracę badaczy i recenzentów zainteresowanych pogłębianiem wiedzy o tej żywicy. Dziękujemy za zaangażowanie i zachęcamy do lektury.

Baltic Amber as a Research Subject

2024 witnessed significant change within the editorial board of the journal “Porta Aurea”. After 18 years at the University of Gdańsk, our long-time editor-in-chief and mentor, Professor Małgorzata Omilanowska, departed for the well-earned position of Director General of the Royal Castle in Warsaw. The year has brought many challenges, and we recall and draw upon the nearly two decades of her collaboration in meeting them.

A thematic issue dedicated to amber has been desired for some time. The circle of Gdańsk historians and art historians, as well as archaeologists, studying this material – so characteristic of the region and used for artistic purposes since the earliest times – has become ever more established and numerous. It has also expanded. Colleagues from other research centres have come to Gdańsk and Malbork and not only collaborations but also friendships have been founded. Rachel King accepted our invitation to come to Gdańsk for symposia in 2013 and 2018, and since then we have been in touch and indeed met regularly, always exchanging information about amber. When I proposed to Rachel to collaborate on this volume [A.S.], she immediately accepted my offer to become co-editor.

Rachel and I wanted to take this opportunity to look back on these advances. This volume provides a moment to mark the contribution of Marjorie Trusted (curator at Victoria & Albert Museum, London, for many years), Sabine Haag (until 2024 the director of the Kunsthistorisches Museum in Vienna) and Jutta Kappel (deputy director of the Green Vaults in Dresden). All three advanced the field enormously through the publication of the collections in their respective institutions,* and we express our gratitude to them here. We would like to draw attention to recent developments, such as the relocation of the Gdańsk Amber Museum to the historic Great Mill site, where new acquisitions and research as well as improved accessibility of information bode well for the future, and the forthcoming move of the International Amber Association to new larger premises in Gdańsk, which will allow the IAA laboratory to grow and expand its collaboration with museums. We are also pleased to include several new voices.

Of course, not everyone we spoke to was able to participate. Some invited specialists were unable to contribute due to prior engagements, but agreed to review nonetheless, and we thank them for their engagement. Jacek Kriegseisen passed away unexpectedly in 2021, and the loss of this colleague is particularly heart-felt: A few years before his death, Jacek had begun researching amber in Sicily.

* Marjorie Trusted, *Catalogue of European Ambers in the Victoria and Albert Museum*, London 1985; Bernstein für Thron und Altar. *Das Gold des Meeres in fürstlichen Kunst- und Schatzkammern*, ed. Wilfried Seipel, Wien 2005; Jutta Kappel, *Bernsteinkunst aus dem Grünen Gewölbe*, Dresden 2005.

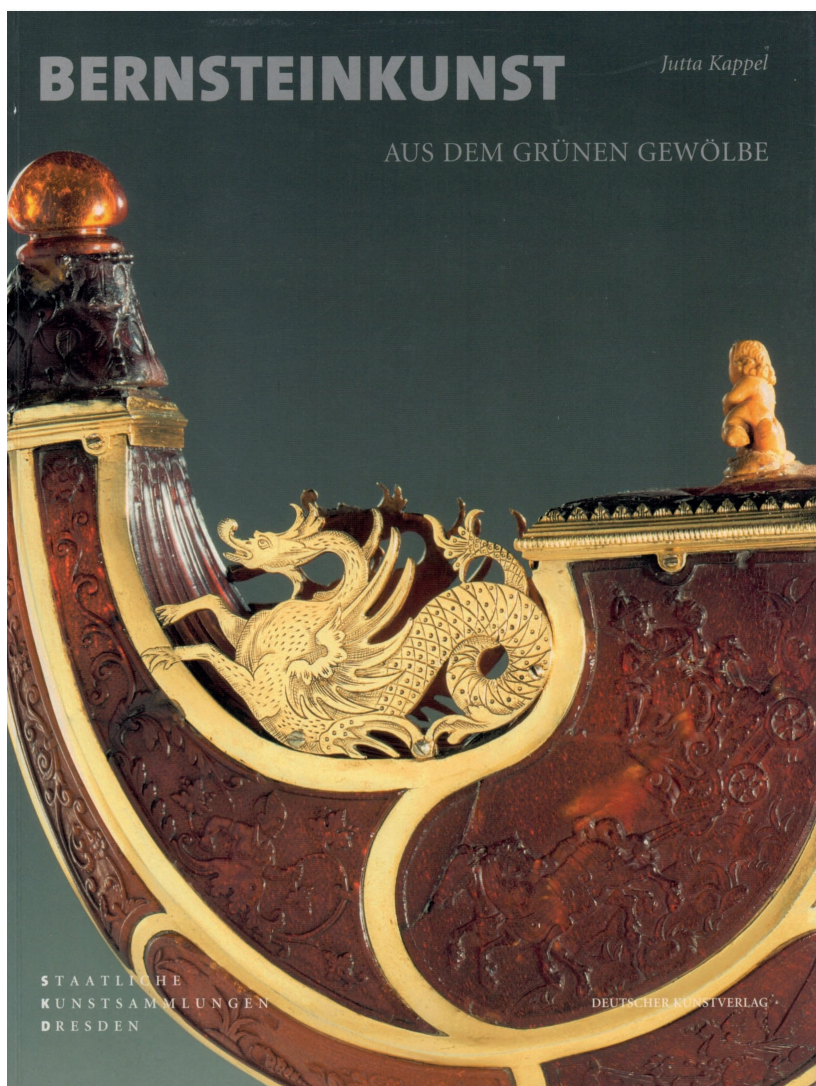

Fig. 3. Okładka/Cover of the catalogue by Jutta Kappel, 2005

We wanted the text he delivered at the *Amber. Science and Art* conference in 2018 to be published. We thank his wife and long-time collaborator Anna for grappling with Jacek's text, six years after it was first presented, and three years on from Jacek's passing.

The state of research on amber artifacts is ever changing, reflecting the development of new methods for study, and progress has been strong in recent years. More and more objects are being subjected to non-destructive scientific analysis, and thanks to 3D visualisations we can reconstruct the original appearance of irrevocably damaged objects. Greater interest from collectors and the public

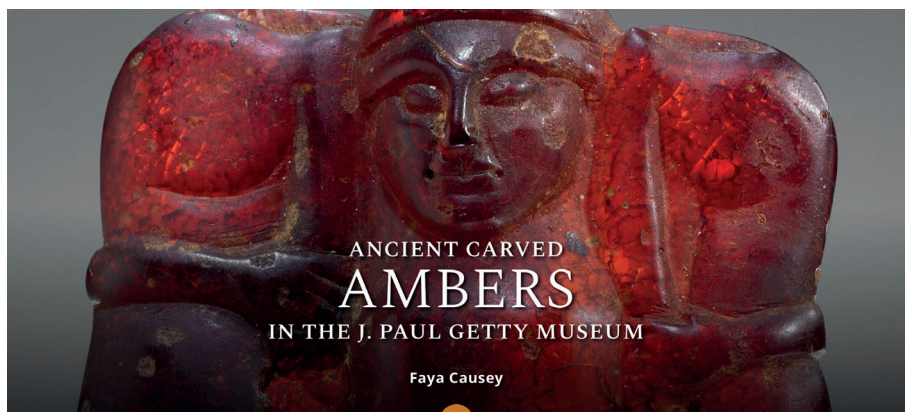

Fig. 4. Katalog online/ Online catalogue by Faya Causey <https://www.getty.edu/publications/ambers>

has encouraged the discovery of new artworks, many of which are first introduced to us through the art market and exhibitions. Indeed, one of the impulses to invite amber authors to contribute to a joint volume was the recent spectacular exhibition staged in 2023 in Paris. The show at Galerie Kugel was accompanied by a beautifully published heavily illustrated catalogue which resets the base-line for European amber studies focussed on the early modern era. It moves researchers on from the heavy reliance on the works of Otto Pelka and Alfred Rohde, which – in their extensive use of images – have become ‘bibles’ of a sort, but which are also deeply flawed and of their time as Rohde’s title *Bernstein, ein deutscher Werkstoff* [Amber, a German material] clearly evidences. In contrast to Pelka and Rohde’s time, amber is becoming ever more international. A new ERC-funded project “Amber Worlds: A Geological Anthropology for the Anthropocene (AMBER)” at the University of Oslo is considering the multiple and entangled worlds of amber through ethnographic research in different, generally non-European, sites of extraction, trade, and science. This heralds new opportunities to truly understand European amber as a global commodity. Global accessibility is just as crucial. Obtaining literature can be expensive and difficult. Porta Aurea is itself open access, and digitally available, and we are keen to highlight Faya Causey’s digital catalogue of ancient ambers as a benchmark publication which deserves emulation. Replete with full contextual information, extensive literature, and high-quality reproductions which allow focused detailed study, Causey’s is the only online catalogue available to date.

We are very pleased to have assembled a body of texts surveying current research into amber objects. We begin the volume with an excellent text by an early career researcher – an archaeologist from UG currently undertaking a National Science Centre project on amber and specialising in the study of Neolithic objects. Mateusz Cwaliński analyses amber imitations of axes and hatchets from 3300–1750 BCE. Another text recalling the myth of the Argonauts

by established amber specialist Professor Mitja Guštin (Slovenia) deals with the important question of the popularity of amber in the Balkans during the Bronze Age. A cluster of texts on artistic objects created in northern Europe during the late medieval and early modern to modern periods opens with a text by Marjorie Trusted on ambers in British collections, focussed on the collection to which she dedicated her career, that in the V&A. The British theme continues with a text by the volume's co-editor, Rachel King, who has tackled objects from The British Museum's collection while also publishing unknown sources on Königsberg amber turners and offers a panorama on the development of the art market in Britain in her appendices. These are the first surveys of British amber since Trusted's 1985 catalogue, which celebrates its 40th anniversary in 2025.

Hitherto new information is revealed in the contribution by colleagues from Budapest. Ildikó Pandur, together with the conservator Gabor Juhász, publishes a group of artefacts long considered lost. Pandur describes their fascinating history, from collection to destruction to meticulous conservation. Their work is incredibly important and – twenty years after the seminal publications of the Viennese and Dresden collections in 2005/2006 – returns a significant body of work to discussion. The second co-editor of the volume, Anna Sobecka from UG, discusses the development of maritime motifs in amber art. She returns to the fascinating casket attributed to Maucher in the Malbork collections, the history of which asks questions of established identifications. Her paper presents a compelling revision of its iconographic interpretation and with it the connotations of the work. The text also deals with the artistic techniques employed by amber artists active in Danzig/Gdańsk, and modern research methods available to scholars in the twenty first century. In the paper which follows, Anna Kriegseisen, a conservator and art historian, summarises the research of the aforementioned Jacek Kriegseisen, expanding it to add recently uncovered new examples of Sicilian and Italian provenance, and revealing unexpectedly that artefacts formerly held to be made of simetite are in fact Baltic amber. Rahul Kulka, co-author of the 2023 Paris catalogue and curator in Vienna, analyses the hitherto unknown sources underlying the creation of the Rijksmuseum game box, proving that significant discoveries are still possible. In so doing, Kulka's work underlines how much remains unknown about amber and amber artefacts, reinforcing the importance of returning not only to well-discussed objects but also to primary sources. Magdalena Mielnik from the National Museum in Gdańsk also focuses on primary sources, in her case biography, autobiography and the visual arts as evidence. In her contribution dealing with the paintings of an artistic dynasty from 19th-century Gdańsk, she discusses Karl Meyerheim portraits in one of which an amber necklace is shown. Finally, Axel Attula of the German Amber Museum in Ribnitz-Damgarten, previewing his catalogue forthcoming in September 2025, gives an overview of the history and transfer of a large group of artefacts from the former *Staatliche Bernstein Manufaktur* collection

in Königsberg to the German Amber Museum. The most difficult task was taken up by Faya Causey, former deputy director of the National Gallery of Art in Washington D.C., who, as an archaeologist and art historian, contributes a thoughtful piece which takes a new approach to understanding the value of amber in human culture, and touches upon an area well overdue for discussion in amber studies – amber in the context of the transatlantic trade in enslaved people and European colonisation.

These eleven contributions chart the past, present and future of Baltic amber studies, particularly in a European post-medieval and modern context. Each identifies areas desirous of research and specific questions waiting for answers. There are challenges ahead: the material at the heart of this work is exceptionally fragile, it and objects made from it must be safeguarded even in these instable times. We again face a situation akin to that outlined by Otto Pelka in 1920, when he bemoaned the disruption of his work on account of the 1914–1918 war which had reduced his ambitious project to a ‘brief outline’ confined to ‘a limited number of available objects.’ Few have had access to resources relating to historical Königsberg (now Kaliningrad) or to European ambers in Russian collections. Scholarly collaboration with colleagues from Kaliningrad and elsewhere in the Russian Federation has been decisively interrupted since the Russian invasion of Ukraine in 2022.

Yet, as this volume highlights, there are new angles to explore and long-forgotten objects to revisit. So too, the voices of a new generation are coming to the fore, and we welcome and encourage those who wish to develop new questions as well as to interrogate old questions anew. Some of these are bound to be thorny: there are ethical issues to acknowledge and incorporate, amber has a historically shadowy side in Europe and indeed globally that must now be thoroughly analysed. A better understanding of the contribution made by the labour of women and children would be highly welcome; as would information about the environmental and social impact of amber extraction for the purpose of cultural creations. Amber has often been treated as a material apart – as much is clear from the dedication of single subject exhibitions, catalogues and even this journal. Going forward the true contextualisation of amber in the greater world of goods beyond amber alone, and beyond the *Kunst- and Schatzkammer* into everyday homes and other settings, will be a critical step in continuing amber’s relevance for scholars and other non-academic audiences, for amber was and is hugely and widely popular among a broad spectrum of people. Art works in amber did not develop in a vacuum, and recent work has been at pains to stress this. Provenance is key to unpicking the consumption of amber, and, as some of the contributions to this volume demonstrate, promises to yield many new insights regarding gender and age of patrons, recipients and purchasers, increasing the quality of object biography. Science too is essential in uncovering the true history of an object, most often what has changed

and approximately when. Colour and amber have come up in several contributions to this volume – whether superficial polychromy or underlying foils, both are areas about which very little is understood, and old misconceptions are often repeated.

Conservation science also opens the door to the future preservation of artefacts by understanding the successes and failures of previous generations, it promises to shine new light on historical techniques of making, and AI has genuine potential to assist in the attribution of artworks, disrupting the now increasingly problematic tendency to link works to a small body of known named artists. At the heart of much of the above is the issue of responsibility and accountability. Responsibility and accountability must also extend beyond the page to the real-life decisions curators, conservators, dealers and collectors take about the appearances of artefacts. Many studies suggest that public engagement is greatly enriched when visitors and viewers are introduced to information about processes which take place behind the scenes. Similarly, scholars benefit strongly from being fully informed regarding the history of interventions an object has experienced. For this to happen, museums should strive to make records and information about objects available. The cost of doing so, for we acknowledge that digital documentation comes with costs, is an investment in the collection. Best practice guidelines (see Spectrum 5.1, published in UK in 2022, Spectrum 5.0 published in Polish in 2021) argue that cataloguing is an inclusive process and that systems should support this. The transparency regarding restoration, reconstruction, and institutional capacity for work on amber evidenced in the contribution to this volume by the colleagues from Budapest is refreshing. Indeed, the Budapest example could be proposed as an exemplary methodology – privileging digital reconstruction of their pieces above returning them to their ‘former glory’ and foregrounding – rather than denying – their astounding complex histories.

As with the study of many materials, the study of amber could be said to find itself at a watershed moment. This volume is a modest contribution to its future directions and the work of researchers and reviewers dedicated to advancing knowledge about the amber. We thank them for their engagement, and we encourage you to read on.